

Isaac Bashevis Singer

KO JE ŠLEMIL ŠEL V VARŠAVO

Premiera 3. november 2011

Režiserka Jelena Sitar Cvetko
Prevajalka Savina Zwitter
Avtor likovne podobe Svjetlan Junaković
Oblikovalka lutk Darka Erdelji
Avtor glasbe Igor Cvetko
Dramaturginja Katarina Klančnik Kocutar
Lektorica Metka Damjan

Igrajo Miha Bezeljak, Aja Kobe in Danilo Trstenjak

Oblikovalec svetlobe in tehnični mojster predstave Miljenko Knezoci
Avtor poslikave lutk in scenskih elementov Svjetlan Junaković
Lutkovna tehnologa Mirko Černic in Slavko Rakuša Slavinec
Izdelovalec scenskih elementov Branko Caserman
Šivilja Maja Švagelj

PREDLOGI ZA PRIPRAVO NA OGLED PREDSTAVE

Ko je Šlemil šel v Varšavo je pretanjena zgodba o nenavadnem možu in njegovih sanjah. V predzgodbi izvemo, da Šlemil ni od nekdaj lenuh in zaspanec, ki doma čuva otroke, žena pa prodaja na tržnici. Nekoč sta bila z gospo Šlemilovo kar ugledna meščana, potem pa je Šlemil za nespametne nakupe zapravil ženino dediščino in zdaj za zapečkom razmišlja o širnem svetu, predvsem pa o slavni Varšavi – velikem mestu. Nekega dne se odloči in se odpravi tja. Mlajši otroci čuvajo starejše, on pa jo mahne peš proti Varšavi. Na poti ga premaga utrujenost. Preden zaspi, zasuče čevlje v tisto smer, v katero mora nadaljevati pot. Premeteni kovač to opazi in mu jo zagode. Čevlje obrne spet nazaj proti Hevmu. Šlemil se tako nevede vrne v Hevm. Ki pa ni prvi Hevm, iz katerega se je odpravil, pač pa drugi Hevm. To dejstvo nam pred očmi razgrne vso pisano resničnost Hevma – mesta norcev. Žena in otroci jočejo, ker se je Šlemilu zmešalo, meščani se mu smejejo, mestni modreci pa zgodbo nadvse imenitno razrešijo. Vsakdo najde v Hevmu svoj kos resničnosti, svojo mero smeha in čudenja. Šlemil je slehernik, njegova žena zleze pod kožo ženskam, otroci so otroško zvedavi, radoživi in povsod jih je polno, modreci so imenitni in morda že za spoznanje preveč modri, meščani so radovedni, privoščljivi ali sočutni, predvsem pa imajo vsak svojo razlago za pojave in dogodke. Na koncu ne moremo mimo spoznanja, da je »ves svet Hevm« in mi njegovi meščani.

VODILA ZA OBRAVNAVO PO OGLEDU

Isaac Bashevis Singer, avtor zgodbe in Nobelov nagrajenec

Poljski pisatelj judovskega rodu Isaac Bashevis Singer (1902 – 1991) je ubesedil in oživil zanimiv in nenavaden lik Šlemila. Šlemil, gospa Šlemilova, modri možje in mesto Hevma, pa seveda Varšava, so liki in kraji Singerjeve mladosti. Pisatelj se je rodil v vasi Leoncin blizu Varšave leta 1902. Bogat svet zgodb in tradicij vasi, v kateri so živeli samo Judje, in varšavskega geta, kamor se je družina preselila kasneje, je vplival nanj, da je začel pisati.

Leta 1978 je prejel Nobelovo nagrado za literaturo. Pri nas ga mlajši bralci poznajo po izvrstni zbirki *Moč svetlobe*, ki je izšla pri Mladinski knjigi leta 1988, ena od zgodb v tej zbirki pa je tudi *Ko je Šlemil šel v Varšavo*.

Razmisleki in namigi

Pisatelj je bil Jud. Judje so etnično-verska skupina, ki izvira z Bližnjega vzhoda, kasneje pa so se razselili po vsem svetu in danes jih lahko srečamo povsod. Med njimi najdemo kar nekaj znanih in izjemnih osebnosti iz vseh obdobij (znanstvenik Albert Einstein, igralka in pevka Marilyn Monroe, filmski režiser Steven Spielberg, psihoanalitik Sigmund Freud ...). Eden od prepoznavnih znakov judovske kulture je moški klobuk. Ali Šlemil nosi klobuk?

Ste že slišali za Nobelovo nagrado?

Nobelova nagrada je vsaka od petih nagrad, ki jih podelijo enkrat letno za izjemne dosežke, izjemne tehnološke izume ali izjemne prispevke družbi. Idejo o tovrstni nagradi je zasnoval Alfred Nobel, sicer izumitelj dinamita, redno pa jo podeljujejo od leta 1901.

Posebnost Šlemila, glavnega junaka

Režiserka Jelena Sitar Cvetko je ob nastajanju predstave povedala:

»Šlemil se odpravi na enkratno življenjsko potovanje; čeprav ne pride prav daleč, to njegovo potovanje spremeni življenje njemu in tistim okrog njega. Ne le, da si morajo vsi skupaj na novo razložiti ustroj sveta, ampak se ta zanje tudi dejansko spremeni. Šlemil se odpravi iz svojega Hevma v Varšavo, za katero je slišal, da je lepo mesto. Potem ko mu zasukajo čevlje v drugo smer in ga tako pošljejo nazaj domov, pride nazaj, prepričan da je šel naprej ... Literarni junak Šlemil je na svoj način omejen, a prav njegova omejenost mu omogoča drugačen pogled na svet.«

Razmislek

Se vam je kdaj zgodilo, da ste morali stopiti korak ali dva nazaj, da ste potem našli pravo smer naprej? Potreba po koraku nazaj se lahko zgodi kjerkoli, na prehodu v gozdu, pri sestavljanju lego kock ...

Režiserka omeni, da je Šlemil na nek način omejen. Kako razumete to misel? Je omejenost zmeraj mišljena kot nekaj negativnega? Ni nujno, kajne? Šlemil prav zaradi te svoje značilnosti znova najde pot domov in k ljudem, ki ga imajo radi.

Lutke v predstavi

Ko je Šlemil šel v Varšavo je zgodba, natisnjena v knjigi. In da smo jo lahko pripravili kot lutkovno predstavo, si je bilo potrebno zamisliti lutke. To je storil priznani ilustrator Svjetlan Junaković, ki je o Šlemilu razmišljal takole:

»V tednu dni sem v svojo beležnico zasnoval vse like. Najprej seveda Šlemila, ki je osrednji lik, potem pa še vse druge: gospo Šlemilovo, kovača, modre može, meščane, otroke in živali. Nato so liki dobili volumen in barvo, dobili so prostor, v katerem so zaživel. Ob likih pa so nastajala prizorišča – notranjščine, zunanjščine, prostori Šlemilovih sanj in sanjarjenj.«

Razmislek

Pomislite na predstavo. Kakšni so prostori skozi katere se Šlemil sprehaja na svojem popotovanju?

Pomislite tudi na lutke v predstavi. Zraven Šlemila, njegove žene, zdravnika in sovaščanov, ki so češke marionete (lutke, vodene s pomočjo nitk), nastopajo tudi Šlemilovi otroci in mestni modreci. Kakšne lutke so?

Glasbila v predstavi

Predstava se začne z glasbenim uvodom, kjer vsak od treh igralcev igra na svoj inštrument. Ste jih prepoznali? Danilo Trstenjak igra na violino, ki sodi, skupaj z violončelom, kontrabasom in violo med godala. Miha Bezeljak igra na boben, ki je iz družine tolkal. Aja Kobe pa igra na trobilo, imenovano tuba.

Z glasbenim uvodom nas, kot je povedal Igor Cvetko, avtor glasbe, igralci povabijo v zgodbo:

»Tipu lutkovne predstave je treba izbrati primerno glasbeno (zvočno) opremo. Zgodba o Šlemilu, ki je odšel v Varšavo, kar kliče po glasbi (zvoku) v živo. Ne le zato, ker v njej nastopajo igralci, ki so to sposobni izvesti, ampak tudi zato, ker k »češki marioneti«, kar Šlemil je, kar nekako spada »živi band«. Mogoče malo razglašen, kot je »razglašeno« Šlemilovo stilizirano gibanje in njegova likovna podoba. Ta dva elementa lahko z dodatno uporabo drobnih glasbil (zvočil) naredimo še bolj prepričljiva, predstava pa s tem pridobi tudi na živosti in neposrednosti.«

Kot se predstavi Šlemil odpravi na popotovanje, tako je tudi za igralke, igralce, dramaturge in ostale umetniške sodelavce vsaka nova predstava novo popotovanje, ki ga vsak doživlja drugače, vsem pa je lepo:

»Ob spoznanju, da je v situacijah, v katerih se znajde Singerjev junak Šlemil, pomembneje biti svoboden, kot pa se držati pravil, in da Šlemil uspe s svojo naivnostjo, brez veliko napora, si sam zaželim biti neke vrste Šlemil – lenuh, zaspanec, za mnoge neumen, a zase dovolj pameten! Mogoče pa sem! Kako pravi

pesem? Kdor zapusti Hevm, konča v Hevmu. Kdor ostane v Hevmu, je prav gotovo v Hevmu. Vse ceste vodijo v Hevm. Ves svet je le en velik Hevm.« (Danilo Trstenjak)

»Znašel sem se v zelo ljubkem procesu, ki iz vseh nas vabi prefinjene, gurmanske občutke. Delamo v miru.« (Miha Bezeljak)

»Vse poti vodijo v ... Rim? Ne. V Hevm? Ne. Vse poti vodijo domov. Kamor koli grem in kjer koli sem, me noge vedno pripeljejo nazaj domov. Doma se mi zdi vse lepo, ne lepo – še lepše.« Aja Kobe

»Vsakdo najde v Hevmu svoj kos resničnosti, svojo mero smeha in čudenja. Šlemil je slehernik, njegova žena zleze pod kožo ženskam, otroci so otroško zvedavi, radoživi in povsod jih je polno, modreci so imenitni in morda že za spoznanje preveč modri, meščani so radovedni, privoščljivi ali sočutni, predvsem pa imajo vsak svojo razlago za pojave in dogodke. Na koncu ne moremo mimo spoznanja, da je »ves svet Hevm« in mi njegovi meščani.« (Katarina Klančnik Kocutar, dramaturginja pri predstavi)